

4.11.2019

TES-avain

Keskeisten käsitteiden aakkostettu sanasto TES-neuvottelukuntien käyttöön.

A	
Aikapalkkaosuus = APO	Työntekijän työkohtaisen ja henkilökohtaisen palkan osuuden (=peruspalkka) ylittävä palkan osa.
Alkutuotanto	Tilastoinnissa käytetty määritelmä seuraaville toimialoille: kaivostointa, louhinta, kalatalous, riistatalous, maatalous ja metsätalous sekä kalastus, metsästys ja keräily.
Ammattiliitto	Järjestö, jonka tehtävänä on valvoa jäsentensä etuja työelämässä.
Arvonlisäys (brutto)	Tarkoittaa tuotantoon osallistuvan yksikön synnyttämää arvoa. Se lasketaan markkinatuotannossa vähentämällä tuotantoyksikön tuotoksesta välituotteet (tavarat ja palvelut), joita on käytetty tuotannossa. Markkinattomassa tuotannossa se saadaan laskemalla yhteen palkansaajakorvaukset, kiinteän pääoman kuluminen ja mahdolliset tuotannon ja tuonnin verot.
AUP-ansio	Palkkatilastojen käsite. Keskimääräinen ansio Aika-, Urakka- ja Palkkiotyössä. Ei sisällä mitään lisiä.
Avoin sektori	Kansantaloudesta se osa, joka joutuu kilpailemaan ulkomaiden kanssa.
B	
Bruttokansantuote = BKT	Kaikkien maassa tuotettujen tavaroiden ja palveluiden arvo tietyssä ajanjaksona.
D	
Deflaatio	Tarkoittaa yleistä hintatason laskua.
Desiili	Kun jakauman jakaa kymmeneen samankokoiseen viipaleeseen, saadaan desiili. Esimerkiksi palkkaeroja mitataan desiilien avulla. Ensimmäisessä desiilissä ovat vähätuloisimmat 10 % ja kymmennessä desiilissä suurituloisimmat 10 %.

4.11.2019

E	
Elinkustannusindeksi = EKI	Kuvaa elämisen kustannusten keskimääräisiä muutoksia ajanjaksosta toiseen. Sama kuin Kuluttajahintaindeksi = KHI, mutta aikasarja alkaa 1951:10 =100.
Ennuste	Arvio tulevasta.
F	
Funktionaalinen tulonjako	Tuotannossa syntyneen arvonlisän jakautuminen työn ja pääoman kesken. Työn osuus koostuu henkilöstölle maksettavista palkoista ja sotumaksuista. Pääoman tarkoittaa yrityksiin jäämää osuutta, jolla maksetaan investoinnit ja osingot.
H	
Harmaa talous	Taloudellista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai jonka tuottama tulo salataan siitä menevien verojen ja maksujen välttämiseksi.
Henkilöstörahasto	Tarkoittaa yrityksen tai yhteisön henkilöstön omistamaa ja hallitsemaa rahastoa. Sen tarkoituksena on hallita yrityksen tai yhteisön sille suorittamia tulos- tai voittopalkkioerien ym. henkilöstörahastolain mukaisia varoja.
Henkilötyövuosi	Työaika, jonka yksi kokopäiväinen työntekijä tekee vuodessa.
Huoltotase	Kansantalouden kokonaiskysynnän ja kokonaistarjonnan tase. Käytetään varsinkin talousennustelaskelmien pohjana.
I	
Identtinen henkilö	Palkkatilastoissa käytetty käsite. Peräkkäisinä vuosina toimialojen palkkatilastoista löytyvät samat henkilöt. Identtisten henkilöiden määrittelyssä toimialan lisäksi voidaan ottaa lisäkritereiksi sama työaikamuoto ja työpaikka.
Indeksi	Tilastollinen suhdeluku, joka ilmaisee esimerkiksi palkkojen tai hintojen muutosta jostakin ajankohdasta toiseen.
Inflaatio	Tarkoittaa yleistä hintatason muutosta. Sitä mitataan usein kuluttajahintojen vuosimuutoksella.

4.11.2019

Investoinnit	Rahan käyttö tuotannon tekijöiden hankkimiseen. Käytännössä kuvaa koneiden, laitteiden, rakennusten käytettävää rahaa sekä myös ei-ai-neellisia esim. tutkimukseen ja tuotekehitykseen käytettävää rahaa.
Investointiaste	Investointien prosentuaalinen osuus bruttokansantuotteesta. Toimi-alakohtaista investointiastetta laskettaessa investointien arvoa suh-teutetaan arvonlisään.
J	
Jalostus	Tarkoittaa toimialoja, joissa valmistetaan erilaisista raaka-aineista uusia tuotteita. Näitä toimialoja ovat teollisuus ja rakentaminen.
Jalostusarvo	Yrityksen hankkimilleen tavaroille, energialle, raaka-aineille ja palve-luille tuottama lisäarvo. Matemaattisesti: liikevaihto miinus ostot. Tar-koittaa samaa kuin arvonlisä.
Jalostusaste	1. Jalostusaste on jalostusarvon osuus liikevaihdosta. 2. Käytetään myös kuvaamaan tuotteen teknistä jalostusastetta eli sitä, kuinka paljon osaamista tuotteeseen sisältyy.
Julkinen kysyntä	Valtion ja kuntien tulo- ja menoarvion piiriin kuuluvat kulutusmenot ja investointimenot.
Julkinen sektori	Kansantalouden se osa, joka on valtion ja kuntien omistuksessa. Näitä ovat sosiaaliturvarahastot, kuntayhtymät, kuntaliikelaitokset ja valtionyhtiöt.
K	
Kannattavuus	Yrityksen aikaan saamien tuotosten arvon suhde siihen uhrattuihin panoksiin.
Kauppataase	Tavaroiden ulkomaankaupan tasapaino viennin ja tuonnin osalta.
Keskiansio	Palkkojen keskiarvo.
Keskiarvo	Lukujen summa jaettuna niiden lukumäärällä.
Kilpailukyky	Yrityksen, toimialan tai kansantalouden kykyä selviytyä taloudellisen kilpailun olosuhteissa.

4.11.2019

Kokonaistuotanto	Sama kuin bruttokansantuote. Tuotettujen tavaroiden ja palvelusten arvojen summa. Suomessa kokonaistuotanto lasketaan yrityksissä ja julkisella sektorilla tuotettujen arvonlisäysten summasta.
Kuluttajahintaindeksi = KHI	Kuvaa kuluttajahintojen muutosta.
Kustannuskilpailukyky	Kilpailukyky mittari, joka ottaa huomioon työvoimakustannusten ja työn tuottavuuden (nimelliset yksikkötyökustannukset) tai näiden lisäksi tuotteiden hinnat (reaaliset yksikkötyökustannukset).
Kustannusvaikutus	Työehtosopimuksen kustannusvaikutus tarkoittaa palkankorotusten ja muiden muutosten aiheuttamia kustannuksia työnantajalle.
Kuukausipalkka	Maksetaan kerran kuussa, ja se on sama joka kuukausi.
Kysyntä	Hyödykkeen määrä, jonka kuluttajat ovat valmiita ostamaan erilaisilla tuotteen hinnoilla.
L	
Lama	Epävirallinen nimitys tavallista syvemmälle taantumalle.
Liukuva työaika	Työaikajärjestely, jossa palkansaaja voi sovituissa rajoissa itse määrittellä työajan päivittäisen alkamis- ja päättymisajankohdan.
Läpilyönti	Taulukkopalkkojen senttikorotuksen aiheuttama "ylimääräinen" korotus, kun taulukkopalkkojen keskinäiset suhteet säilyvät. Toteutuu silloin, jos senttikorotus tehdään alimpaan palkkaluokkaan/ryhmään.
M	
Maksuvalmius	Yrityksen tunnusluku, joka mittaa yrityksen kykyä suoriutua maksuvelvoitteistaan niiden tullessa maksuun.
Mediaani	Keskimmäinen luku. Esim. kun ihmiset laitetaan järjestykseen palkkatulojen mukaan, mediaanipalkkaa saa keskimäinen ihminen. Usein eri luku kuin keskiarvo.
N	
Nimelliset yksikkötyökustannukset	Kilpailukyky mittari, joka ottaa huomioon työvoimakustannusten ja työn tuottavuuden.
Nimellispalkka	Työpalkka, joka ilmaistaan rahayksikön avulla.

4.11.2019

O	
Osinko	Yrityksen omistajille jakama voitto-osuus
Ostovoima	Ilmaisee sen, kuinka paljon hyödykkeitä käytettävissä olevalla varallisuudella tai ansioilla voidaan ostaa. Termiä käytetään vaihtelevasti, usein synonyymina reaalipalkalle.
Ostovoiman laskenta	TES-yhteyksissä ostovoiman muutoksella tarkoitetaan a) reaalipalkan muutosta tai b) reaalipalkan, verotuksen ja tulonsiirtojen muutosten yhteisvaikutusta. Valtiovarainministeriön laskelmissa ostovoimaan vaikuttaa myös työllisten määrän muutos.
P	
Palkankorotusmallit	Malleja on useita. Esimerkiksi euro/prosentti, yleiskorotus, järjestelyvara/paikallinen erä, liittoerä, matalapalkkaerä, tasa-arvo/naispalkkaerä ja sekalinja.
Palkankorotusvara	Tuottavuuskasvun ja inflaation summa.
Palkansaajakorvaukset	Työntekijöille maksetut palkat ja luontoisedut yhteensä. Käytetään kun tarkastellaan työn ja pääoman välistä tulonjakoa. Katso funktionaalinen tulonjako.
Palkkaliukuma	Sopimuskauden aikana tapahtunut ansioiden nousun ja sopimuskorotusten välinen erotus.
Palkkanormi	Periaate, jolla palkankorotusten taso pitäisi määräytyä. Yleisesti hyväksytty palkkanormi on, että palkkojen pitäisi nousta tuottavuuden kasvun ja inflaation verran (ks. palkankorotusvara).
Palkkarakenne	Työehtosopimuksessa määritellyt palkkauksen perusteet, työkohtainen ja henkilökohtainen palkan osuus.
Palkkasumma	Työntekijöille maksettujen bruttopalkkojen summa ilman työsuhdeoptioita.
Palkkatasa-arvo	Samasta työstä ja yhtä vaativasta eli samanarvoisesta työstä tulisi maksaa sama palkka. Yleisimmin käytetään sukupuolten palkkatasaarvosta puhuttaessa.
Palvelut	Yritysten tai julkisten toimijoiden tuotanto, jossa tuloksena ei ole fyysisiä tuotteita. Tuotanto voidaan karkeasti alkutuotantoon, rakentamiseen, teollisuuteen ja palveluihin.

4.11.2019

Perusvuosi	Aikasarjan perusajankohtaa kutsutaan perusvuodeksi. Perusvuotena käytetään pääasiassa viidellä jaollista vuotta. Julkistuksissa merkintänä perusvuodelle on esimerkiksi 2010 = 100 tai 2015 = 100. Perusvuoden indeksipistelukujen keskiarvo on 100. Esimerkiksi kuukausittaisissa indekseissä perusvuoden kuukausien indeksipisteluvut kertovat tarkasteltavan muuttujan jakautumisesta eri kuukausille. (Lähde: Tilastokeskus)
Perälauta	Tarkoittaa työehtosopimusmääräystä, jossa on määritelty menettelytavat, ellei asiasta ole paikallisesti toisin sovittu. Asiassa on siis työehtosopimuksen määräämä menettelytapa, ellei asiassa päästä yksimielisyyteen, ns. perälauta. Esimerkiksi paikallinen järjestelyvaraerä, josta todetaan, että osapuolet neuvottelevat erän jakamisesta ja ellei ratkaisuun päästä jaetaan erä tasan kaikille.
Prosentti	Tarkoittaa sadasosaa jostakin luvusta.
Prosenttiyksikkö	Käytetään prosenttilukuja toisiinsa verrattaessa. Esimerkiksi 4 % on 2 prosenttiyksikköä enemmän kuin 2 %. Ero prosenttimuutokseen: esimerkiksi 4 % suuruinen muutos on 100 % suurempi kuin 2 % prosentin muutos.
R	
Rahoitusrakenne	Jakautuu omaan pääomaan ja vieraaseen pääomaan.
Reaalinen kilpailukyky	Kilpailukyky, joka perustuu muuhun kuin työvoimakustannuksiin
Reaalipalkka	Palkan ostovoiman kehitys. Lasketaan vähentämällä nimellispalkkojen muutoksesta inflaation vaikutus.
S	
Saldoluku	Käytetään mm. kuluttajien ja teollisuuden luottamusindikaattorien kuvaajana. Saldoluku saadaan vähentämällä painottaen myönteisten vastausten prosenttiosuudesta kielteisten vastausten prosenttiosuus. Saldoluku voi vaihdella +100:n ja -100:n välillä. Positiivinen lukema tarkoittaa optimistista ja negatiivinen pessimististä näkemystä.
Sopimukseton tila	Tilanne, jolloin ei ole voimassa olevaa työehtosopimusta eli sopimuksen voimassaolo päättyy. Vanhaa työehtosopimusta yleensä sovelletaan, kunnes uusi astuu voimaan. Ei työrauhavelvoitetta.
Sopimusala	Määräytyy työ- tai palvelussuhteeseen sovellettavan työehtosopimuksen mukaan.

4.11.2019

STA-ansio	Palkkatilastojen käsite. Keskimääräinen säännöllisen työajan ansio. Sisältää AUP-ansion lisäksi vuoro- ja olosuhteelliset sekä työajan ta- saamislisät. Ns. I-sarakkeen ansio.
Stagflaatio	Korkean työttömyyden ja inflaation yhtäaikainen esiintyminen.
Suljettu sektori	Kansantalouden se osa, joka ei kohtaa ulkomaista kilpailua.
Suorituspalkka	Työmäärän tai työtuloksen perusteella maksettu palkka.
Säännöllinen työaika	Työaikalain säännöllistä työaikaa koskevan yleissäännöksen mu- kaan työaika on enintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa ja 40 tun- tia viikossa.
T	
Taantuma	Kun kokonaistuotanto laskee kahtena peräkkäisenä vuosineljännek- senä.
Tarjonta	Määrä, jonka tuottajat ovat valmiita myymään annetulla hinnalla.
Tasointuvapaa = "Pekka- nen"	Työajan lyhennys, jotta työehtosopimuksen vuosittainen työaika to- teutuu.
Taulukkopalkat	Työn vaativuuden mukaiset minimipalkat työehtosopimuksessa. Vaativuusportaiden määrä, suuruus ja vaativuustekijät vaihtelevat sopimuksittain.
Tehdasteollisuus	kansantalouden tilinpidossa käytetty teollisuutta kuvaava nimike.
Tilinpäätös	Säädetyt ajan kuluessa tilikauden päättymisestä laadittava selvitys, joka kuvaa yhteisön taloudellista asemaa ja tuloksellisuutta päättä- neen tilikauden aikana.
Toimiala	Tarkoittaa liiketoiminnan luokkaa, johon yritys on luokiteltu pääasialli- sen toimintansa luonteen ja kohteen perusteella.
Toiminnan tehokkuus	Voidaan tarkastella henkilöstötehokkuuden tai pääoman käytön te- hokkuuden kautta.
Toimintakertomus	Tilinpäätökseen sisältyvä selvitys yhteisön toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä seikoista tilikauden aikana.
Tulospalkka	Henkilön, henkilöryhmän tai yrityksen tulokseen sidottu palkka tai palkanosa.

4.11.2019

Tuntipalkka	Työtuntia kohti määritelty aikapalkka.
Tuonti	Tavaroiden ja palvelujen tuonti koostuu tavaroita ja palveluita koskevista ostoista, vaihtokaupoista, lahjoista tai avustuksista ulkomaisilta talousyksiköiltä kotimaisille talousyksiköille.
Tuotos-panos	Tuotannossa syntyvät tavarat ja palvelut suhteessa tuotannossa käytettäviin tuotannon tekijöihin.
Tuottajahinnat	Yrityksen tuotteestaan tai palvelustaan saama hinta.
Tuottavuus	Kertoo, kuinka paljon henkilöstö tuottaa tavaroita tai palveluksia tunnissa tai vuodessa. Usein tuotannon määrän sijasta tarkastellaan tuotettujen tavaroiden ja palvelusten arvoa (arvonlisää).
Työaikapankki	Työ- ja vapaa-ajan yhteensovitusjärjestely, jolla työntekijän on mahdollista säästää ja pitää vapaata.
Työajan tasaaminen	Työajan lyhentäminen sopimuksessa sovittuun tuntimäärään vuositasolla (kun työaika 8/40h). Voidaan toteuttaa tasaamisvapailta tai työtuntijärjestelmään sijoitetuilla kiinteillä vapaapäivillä.
Työeläkemaksu	Lakisääteistä työeläkemaksua peritään suhteessa työntekijöille maksettaviin palkkoihin. Yksityisillä ja julkisilla aloilla työnantaja ja työntekijä kustantavat kumpikin osan työeläkemaksusta.
Työkorvaus	Työstä, tehtävästä tai palveluksesta maksettu rahallinen korvaus, joka ei ole palkkaa.
Työn reaalituottavuus	Jalostusarvo/henkilöstökulut. Luku kuvaa yrityksen tuottaman lisäarvon suhdetta henkilöstökuluihin. Tunnusluku kuvaa henkilöstölle maksettavaa osuutta jalostusarvosta. Jos tunnusluku saa arvon yksi, koko tuotos on kulunut henkilöstökuluihin.
Työnantajamaksut	Maksut, jotka työnantaja maksaa rahapalkan lisäksi. Näitä maksuja ovat: työeläke-, työttömyysvakuutus-, työtapaturmavakuutus-, ryhmähenkivakuutus- ja sairausvakuutusmaksut.
Työrauhavelvoite	Periaate, jossa kaikki työtaistelut voimassa olevan työehtosopimuksen aikana ovat laittomia, jos kohdistuvat työehtosopimukseen.
Työttömyysvakuutusmaksu	Sosiaalivakuutusmaksu, joka kerätään työttömyysvakuutusrahaston rahoittamien suoritusten kattamiseksi.
U	

4.11.2019

Urakkatyö	Urakkatyössä palkka maksetaan työsuorituksen (urakan) perusteella.
V	
Vakavaraisuus	Tarkoittaa yhteisön kykyä selviytyä sitoumuksistaan pitkällä aikavälillä.
Vertailumaat	Analyyseissa tai kuvioissa ne maat, joihin Suomea verrataan. Usein vertailumaiden valinnalla on suuri merkitys siihen, minkälainen kuva toteutuneesta kehityksestä halutaan antaa.
Vienti	Koostuu tavaroita ja palveluita koskevista myynneistä, vaihtokaupoista, lahjoista tai avustuksista kotimaisilta talousyksiköiltä ulkomaisille talousyksiköille.
Viikkolepo	Työajan katkaisemiseksi viikoittain annettava yhtäjaksoinen lepoaika, josta määrätään työaikalaissa.
Volyyymi	Tarkoittaa samaa kuin määrä. Esimerkiksi tuotannon volyyymi eli määrä. Jos puhutaan volyymin muutoksesta, se ei pidä sisällään hintojen muutosta eikä inflaatiota.
Vuorokausilepo	Kunkin työvuoron alkamista seuraavien 24 tunnin aikana ennen seuraavan työvuoron alkamista annettava lepoaika.
Vuosiansio	Palkansaajan vuoden aikana saama verotettava tulo. Käytetään harvemmin, esim. kiky-laskenta.
Vuosiloma	Ansaittua vapaa-aikaa, jota kertyy kun työntekijä on työsuhteessa työnantajaan.
Vuosilomalaki	Vuosilomalakia 162/2005 sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, jos ei toisin säädetä.
Vuosimuutos	Indeksin suhteellinen muutos vuotta aiempaan vastaavaan ajankohtaan verrattuna.
Y	
Yksikkötyökustannukset	Kuvaa yksikön valmistamisesta aiheutuvaa työkustannusta.
Yksityinen sektori	Yksityiseen omistukseen ja yritystoimintaan perustuva osa yhteiskunnasta.

4.11.2019

Yleiskorotus	Työehtosopimuksessa sovittu palkankorotus, joka maksetaan kaikille kyseisen sopimuksen piiriin kuuluville.
Yleissitova	Tarkoitetaan työehtosopimusta, jota jokaisen kyseessä olevalla alalla toimivan työnantajan on noudatettava. Yleissitovan työehtosopimuksen soveltamisessa ei ole väliä kuuluuko työnantaja työnantajaliittoon tai työntekijä ammattiliittoon.
Yleissitovuus	Ks. edellinen
Ylityö	Säännöllisen työajan lisäksi tehtävää työtä, jota tehdään työnantajan aloitteesta.